

Cultures

TEATRE | MÚSICA | LLETRES | DANSA | ART | TRADICIONS | CINE | TELEVISIÓ

CATALUNYA, ANYS 20 ► El resultat de la Primera Guerra Mundial, la invocació al dret d'autodeterminació dels pobles del president Wilson i l'animadversió contra l'enemic castellà van donar aire al separatisme català en les primeres dècades del segle passat, si bé el moviment mai va tenir gaire penetració social. Joan Esculies explora quin paper va jugar el teatre en l'ideari dels grupuscles que operaven a Barcelona i rodalia

El manresà Joan Esculies indaga en un llibre la relació entre teatre i separatisme

► L'historiador busseja en les obres de Guimerà, Burgas i altres autors que es representaven als casals sobiranistes fa un segle per analitzar la ideologia de l'independentisme de l'època a partir de l'imaginari que es desprenia a l'escenari

TONI MATA I RIU | STA. PERPÈTUA MOGODA

■ Àngel Guimerà no va escriure *Mestre Oleguer* per inflamar els ànims separatistes dels espectadors, però la lluita del protagonista en defensa de les llibertats catalanes el 1714 es va integrar en l'imaginari del sobiranisme radical que va anar agafant cos, sense ser mai una opció majoritària entre la ciutadania, sobretot després que el president nord-americà Woodrow Wilson parlés del dret a l'autodeterminació dels pobles el 1918, un cop acabada la Primera Guerra Mundial. L'historiador i periodista manresà Joan Esculies (1976) explora les característiques i l'abast del teatre patriòtic que es va programar en diverses entitats catalanistes al llibre *Via fora, lladres!*, que publica Edicions de 1984.

«El separatisme no era, a principis del segle XX, un moviment extens. A Barcelona i rodalies, un miler i mig de persones a tot estirar. La Joventut Nacionalista La Falç tenia 300 socis en el seu millor moment, els Nétos dels Almogàvers 200 i escaig, ...i no tots estaven polititzats», explica l'autor, qui adverteix en les primeres pàgines de la necessitat de reflexionar al voltant de la semàntica del separatisme, «un terme de definició relliscosa». Esculies comenta que «a partir de la pèrdua de Cuba i Filipines, a Madrid qualsevol proposta descentralitzadora es considerava separatista», i afegeix que «quan Macià parlava d'independentisme no es referia a allò que avui s'entén amb tal concepte. La seva idea era que calia separar-se per pactar de tu a tu, no se'ls acudia una Catalunya sola al món. Pensaven en una solució ibèrica».

Via fora, lladres! s'inicia amb un extens estudi introductor que signa Esculies i es completa amb el text de les obres *Mestre Oleguer* i *Joan Dalla*, d'Àngel Guimerà, i *Jordi Erin*, de Josep Burgas. Tres exemples d'un repertori que no va arribar a assolir mai gaire més gruix: a més dels dos esmentats -de Burgas cal afegir *Els segadors de Polònia*, *Sota el cel de la pàtria* i *El drap sagrat*-, es poden ci-

ARXIU/ESTEFANIA ESCOLÀ/ACN

El navarrclí Jaume Costa porta el seu «Mestre Oleguer» al Born de Barcelona

► L'actor navarrclí Jaume Costa (a la dreta de la imatge, i en la portada del llibre d'Esculies) representarà demà (19 h), a El Born Centre Cultural (Barcelona), l'adaptació de *Mestre Oleguer* que ell mateix va realitzar amb música original del pianista i compositor manresà David Martell. El muntatge, de poc menys d'una hora, està ambientat en el setge que la capital catalana va patir els anys 1713 i 1714 fins que va caure en mans borbòniques. Les entrades valen 5 euros.

ARXIU PARTICULAR

El periodista i historiador manresà Joan Esculies

tar els noms d'Antoni Ferrer Codina (*Un jefe de la Coronela*), Conrad Roure (*Clarís*), Manel Rocamora (*Via fora, lladres!*), Pau Guiteras (*Lo forjador d'acer*) i Pau Rosés.

«Burgas és el més semblant a un autor polititzat», afirma Esculies,

«la resta no escrivien per al separatisme català, però aquest va escollir les seves obres pel missatge que transmetien. Era una eina de propaganda». Així, gràcies a les obres que es representaven en casals i ateneus d'ideologia sobiranista, «podem definir millor com

«*Mestre Oleguer*» i «*Joan Dalla*», de Guimerà, no van ser escrits per al separatisme, però aquest se'ls va apropiat

Les peces representades a l'escenari emetien missatges que eren usats com a material de propaganda per al públic

sor exercit per l'estament militar que, gràcies a l'aprovació de la Llei de Jurisdiccions el 1906 com a reacció a l'assalt d'uns oficials contra la seu de la revista barcelonina *Cu-cut!*, que havia publicat un acudit gràfic burleta amb l'exèrcit espanyol, va obtenir el dret a jutjar els casos d'atemptat contra la unitat de l'estat o contra ells.

«Burgas va escriure situacions ambientades en altres països, com Grècia, Finlàndia i Polònia, que l'espectador ja sabia que es referien a Catalunya», apunta Esculies. «Les obres que veien els separatistes situaven els monarques com a herois del passat, enaltien el republicanisme i defensaven la visió d'una Catalunya defensora de les llibertats», afegeix.

L'historiador bagenc ha signat en els darrers temps diversos treballs que indaguen en la història política de la Catalunya del segle XX: *Joan Solé i Pla, un separatista entre Macià i Companys* (2011), *Josep Tarradellas (1899-1936). Dels orígens a la República* (2012), *12.000! Els catalans a la Primera Guerra Mundial* (2014), juntament amb David Martínez Fiol, i *Evitar l'error de Companys! Tarradellas i la lliçó dels Fets d'Octubre* (2014). A *Via fora, lladres!* fica el nas en un vessant inexplorat al qual aporta, a més de les tres obres transcrits, la possibilitat de llegir *Sota el cel de la pàtria*, *Els segadors de Polònia* i *Un jefe de la coronela* en format pdf a través de la seva pàgina web, www.joanesculies.com. «Una cosa era anar a veure *Mestre Oleguer* el dia 11 de setembre i una altra programar obres la resta de l'any», apunta Esculies sobre la importància de sa-

EDICIONS DE 1984. 18 EUROS. 360 PÀGINES

eren aquesta gent. El teatre actuava en dos sentits: des de l'escenari s'emetia un missatge, però alhora des de la platea es feia una elecció per aquestes obres i no altres, i això és interessar per conèixer una mica més com era el separatisme».

L'enemic havia passat a ser Castella i no França, com durant bona part del segle XIX -i com reflectien sovint els Jocs Florals- en record de la guerra del principi de la centúria, i el nacionalisme català tenia clar a qui adreçava les seves queixes. Fins i tot davant el poder cen-